

Møte tirsdag den 1. februar kl. 11.50

President: Gunnar Skaug

Dagsorden (nr. 16):

1. Innstilling fra samferdselskomiteen om lov om endring i veglov 21. juni 1963 nr. 23 m.m. (Innst. O. nr. 41 (1999-2000), jf. Ot.prp. nr. 23 (1999-2000))
2. Innstilling fra justiskomiteen om forslag fra stortingsrepresentantene Ansgar Gabrielsen og Bjørn Hernæs om lov om endring i lov av 6. april 1984 nr. 17 om vederlag ved oreigning av fast eiendom (Innst. O. nr. 39 (1999-2000), jf. Dokument nr. 8:66 (1998-1999))
3. Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i politiloven (den sentrale politiledelsen) (Innst. O. nr. 40 (1999-2000), jf. Ot.prp. nr. 7 (1999-2000))
4. Referat

Statsråd Odd Einar Dørum overbrakte 2 kgl. proposisjoner (se under Referat).

Presidenten: Representanten Jorunn Ringstad vil sette fram et privat lovforslag.

Jorunn Ringstad (Sp): På vegner av representanten Gunnar Skaug og meg sjølv skal eg få setje fram eit forslag om endring i lov av 22. juni 1962 nr. 8 om Stortingets ombudsmann for forvaltningen.

Presidenten: Forslaget vil bli behandlet på reglementsmessig måte.

Sak nr. 1

Innstilling fra samferdselskomiteen om lov om endring i veglov 21. juni 1963 nr. 23 m.m. (Innst. O. nr. 41 (1999-2000), jf. Ot.prp. nr. 23 (1999-2000))

Presidenten: Ingen har bedt om ordet. (Votering, se side 262)

Sak nr. 2

Innstilling fra justiskomiteen om forslag fra stortingsrepresentantene Ansgar Gabrielsen og Bjørn Hernæs om lov om endring i lov av 6. april 1984 nr. 17 om vederlag ved oreigning av fast eiendom (Innst. O. nr. 39 (1999-2000), jf. Dokument nr. 8:66 (1998-1999))

Tor Nymo (Sp) (ordfører for saken): Forslaget i Dokument nr. 8:66 for 1998-99 handler om endring i lov av 6. april 1984 nr. 17 om vederlag ved oreigning av fast eiendom.

I begrunnelsen for forslaget viser forslagsstillerne til at Høyesteretts praksis den senere tid har medført at innholdet i grunneiernes erstatningsrettslige vern på noen

punkter er blitt svakere enn forutsatt av Stortinget da ekspropriasjonerstatningsloven ble vedtatt i 1984. Et tilsvarende forslag var et av flere som ble fremmet i 1996 ved Dokument nr. 8:87 for 1995-1996.

Komiteen peker i sine merknader på at forslaget griper fatt i en sentral og sammensatt problemstilling, nemlig spørsmålet om hvilken betydning reguleringsplaner skal ha når det fastsettes erstatning for ekspropriasjon. Komiteen mener at det er behov for en juridisk avklaring før en tar endelig stilling til det fremlagte lovforslaget.

Komiteen peker på at rettstilstanden når det gjelder forholdet mellom reguleringsplan og ekspropriasjonerstatninger, er et vanskelig og kontroversielt spørsmål. Gode grunner tilsier at det kan være behov for å trekke opp en klarere grense som bidrar til å fjerne de mulige uklarheter som i dag eksisterer.

Komiteen ber departementet opprette et eget utvalg som får i oppgave å se nærmere på de problemstillinger som reiser seg i forbindelse med forholdet mellom reguleringsplan og ekspropriasjonerstatning, og at saken forellegges Stortinget i egnet form.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet, er enige i intensjonene bak forslaget.

Til slutt tillater jeg meg å anbefale komiteens tilråding.

Statsråd Odd Einar Dørum: Saken gjelder et forslag om at Stortinget skal vedta å be Regjeringen «nedsette et eget lovutvalg med formål å komme frem til en lovregel om forholdet mellom reguleringsplan og ekspropriasjonerstatning, som på en klarest mulig måte foretar de nødvendige rettslige grensdragningene». Et slikt vedtak bygger på mitt forslag ved brev av 2. desember 1999 til Stortingets justiskomite om å få rettstilstanden drøftet helhetlig innenfor et lovutvalg, med sikte på å komme fram til en slik lovregel.

Jeg mener at Dokument nr. 8:66 for 1998-1999 har grepet fatt i en sentral og sammensatt problemstilling, at forslaget reiser spørsmål som må vurderes nøye, og at rettstilstanden i dag ikke på alle måter er tilfredsstillende. Samtidig vil jeg gi uttrykk for at som utgangspunkt må gjeldende lovs hovedprinsipp opprettholdes. Som utgangspunkt må altså fastsettingen av erstatning ved ekspropriasjon bygge på eiendommens verdi ved lovlig bruk av eiendommen, altså ved slik arealbruk som er tillatt etter bindende offentlige arealdisponeringsplaner. Men det er ikke gitt at reglene i detaljene på alle måter bør forbli slik som i dag.

Arbeidet i det lovutvalget som skal bli nedsatt, skal ha som siktemål å komme fram til en lovregel om betydningen av bindende arealdisponeringsplaner for erstatningen ved ekspropriasjon.

Jeg vil ikke nå binde meg opp når det gjelder hvordan saken skal vurderes etter at en slik utredning med et slikt siktemål er avgitt. Mitt utgangspunkt er at jeg ønsker å ha en åpen holdning til dette. Saken gjelder et komplekst lovspørsmål som kan ha ulike ringvirkninger. Jeg vil derfor se konsekvensene av mulige lovendringer utredet før jeg tar et realitetsstandpunkt. Jeg vil også se utvalgets

vurdering av hvilken rettsavklarende virkning man kan oppnå ved en lovfesting, før jeg tar et endelig standpunkt. Utvalgsarbeidet skal ha som siktemål å legge fram et lovforslag, men jeg ønsker å se utvalgets frie vurdering av om lovfesting eller lovendringer er tilrådelig. Bare slik, uten politiske forhåndsbindinger når det gjelder dette, kan man ved den etterfølgende politiske vurdering få et best mulig faglig grunnlag for å ta sitt politiske standpunkt. Lovendringer på dette feltet berører ikke bare borgerne og det offentlige i rollene som parter i ekspropriasjonssaker, men har også andre viktige sider. Saken kan få følger for bl.a. kommunenes økonomi og det kommunale selvstyret, prisdannelsen i eiendomsmarkedet og det offentlige arealbrukstyring, og den kan få miljøkonsekvenser i vid forstand. Den offentlige arealbrukstyringen, som i høy grad berøres av saken, har betydning bl.a. for hvordan norsk landskap og natur i fremtiden skal se ut og være tilgjengelig for allmenn ferdsel.

Jeg mener det er grunn til å understreke at det ved et lovarbeid på dette feltet generelt er viktig å vurdere et lovforslags konsekvenser inngående før et endelig og bindende standpunkt blir tatt. Men jeg vil selvfølgelig sørge for, som komiteen har gitt uttrykk for, at denne utredning, med dens ulike sider, «forelegges Stortinget i egnet form», slik at Stortinget har den behandlingsmulighet som de har ønsket å ha ved denne merknad i komiteinnstillingen.

Bjørn Hernæs (H): Som medforslagsstiller til det forslaget som er til behandling, vil jeg bare gi et par kompletterende kommentarer i forhold til gjennomgangen fra saksordføreren. En full gjennomgang av substansen i forslaget er jo unødvendig på det nåværende tidspunkt, i og med at departementet vil komme tilbake til Stortinget med saken. Jeg forutsetter allikevel at statsråden har merket seg intensjonen i flertallsforslaget.

Ekspropriasjonssaker, med tolkningen av kravet i Grunnloven § 105 om at det skal ytes full erstatning som det bærende element, er og har vært en av de viktigste konfliktlinjene mellom sosialistisk og borgerlig politikk. Det er ingen grunn til å legge skjul på at jeg er særdeles fornøyd med at vi er kommet frem til en flertallsinnstilling i denne saken, som jo har en noe uvanlig forhistorie. Forslaget i Dokument nr. 8:66 er identisk med et forslag som ble fremsatt av representantene Arild Hiim, Jorunn Ringstad, Anita Apelthun Sæle, Jan Simonsen og Lars Sponheim i forrige storting. I saksbehandlingen i Stortinget den gangen brøt Kristelig Folkeparti ut fra sin rolle som medforslagsstiller, og forslaget ble forkastet av Kristelig Folkeparti sammen med Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti.

Forut for at Ansgar Gabrielsen og undertegnede på vegne av Høyre fremmet forslaget på nytt, forsøkte vi å få de samme grupperingene som forrige gang med som forslagsstillere, fordi den begrunnelsen Kristelig Folkeparti hadde gitt for sin snuoperasjon, ikke var holdbar, slik vi så det. Da det ikke lyktes å få den samme brede alliansen som forrige gang bak forslaget, stilte vi forslaget alene og baserte oss på behandlingen i komiteen. Disse

forholdene gjør det ikke mindre tilfredsstillende at vi er kommet frem til en flertallsinnstilling, og jeg vil gjerne gi Kristelig Folkeparti honnør for sin nye erkjennelse. Det er som bekjent ingen skam å snu. Jeg vil gjerne gi den samme honnør til saksordføreren og til justisministeren for en ryddig behandling så langt. Jeg tar det da for gitt at denne klare flertallsformuleringen,

«Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet, er enig i intensjonen bak forslaget» uttrykker reell vilje til å komme tilbake til Stortinget med en utredning og et forslag som på en klar og utvetydig måte imøtekommer denne intensjonen. Det er nemlig ingen grunn til å legge skjul på at det tilsynelatende er betydelig forskjell i synet i departementet, slik det kommer til uttrykk i statsrådets brev av 2. desember 1999 til justiskomiteen, og det syn som f.eks. Den Norske Advokatforening fremlegger i sitt brev til justiskomiteen den 28. november 1999. Den Norske Advokatforenings rettsikkerhetsutvalg beskriver bl.a. en «kaotisk rettstilstand» i slike saker og hevder at man «står overfor et betydelig rettsikkerhetsproblem». Jeg forutsetter derfor at lovutvalget får en sammensetning som sikrer at intensjonen i forslaget blir ivaretatt, slik at vi får ryddet opp i den kaotiske rettstilstanden.

Grunneierrettighetene har vunnet en betydelig seier i og med denne innstillingen. Det er det noen hundre tusen nordmenn som er glade og takknemlige for.

Astrid Marie Nistad (A): Det skal vere kort frå mi side. Eg ville berre gjerne understreke at Arbeidarpartiet har ei mindretalsinnstilling her som viser til at vi ikkje vil trekkje nokon konklusjon, akkurat slik som statsråden peikte på at han heller ikkje ville gjere, før saka kjem tilbake til Stortinget.

Elles viser vi til våre merknader i Innst. O. nr. 65 for 1996-97, og det er jo ikkje tvil om at vi på mange måtar støttar statsråden når det gjeld dei konsekvensane som han trekte opp i sitt innlegg, og kva det kan føre med seg dersom vi får den endringa som fleirtalet her har innstilt på.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 2. (Votering, se side 263)

S a k n r . 3

Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i politiloven (den sentrale politiledelsen) (Innst. O. nr. 40 (1999-2000), jf. Ot.prp. nr. 7 (1999-2000))

Presidenten: Etter ønske fra justiskomiteen vil presidenten foreslå at debatten blir begrenset til 1 time og 25 minutter, og at taletiden blir fordelt slik på gruppene:

Arbeiderpartiet 25 minutter, Fremskrittpartiet 10 minutter, Kristelig Folkeparti 10 minutter, Høyre 15 minutter, Senterpartiet 5 minutter, Sosialistisk Venstreparti 5 minutter, Venstre 10 minutter og representanten Falch 5 minutter.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til replikkordskifte på inntil tre replikker med svar etter

innlegg av hovedtalerne fra hver partigruppe og etter innlegg fra medlemmer av Regjeringen.

Videre blir det foreslått at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Kristin Krohn Devold (H) (komiteens leder og ordfører for saken): Det blir jevnt og trutt fremført kritikk mot politiet, og noe av det er sikkert berettiget. Mange problemer skyldes imidlertid en kombinasjon av tungvint organisering tilpasset tidligere tider og befolkningsstrukturer, sammen med mangelfulle bevilgninger i forhold til en økende kriminalitet og mer profesjonelle og voldelige kriminelle miljøer.

Begge deler må det løses opp i hvis vi skal få de resultatene vi etterspør, senest i justisinnstillingen knyttet til årets budsjett.

Justiskomiteen bad om en gjennomsnittlig saksbehandlingstid for straffesaker hos politiet ned mot 90 dager. I dag er det 200 dager. Videre bad vi om en årlig resultatmåling av så vel saksbehandlingstid som oppklaringsprosent for ulike kriminalitetsformer i det enkelte distrikt.

Dette er nødvendig for å avdekke flaskehalser, slik at vi kan bringe alle landets politidistrikt opp på nivå med de beste.

Men som folkevalgte må vi gjøre vår del av jobben, legge til rette for tidsmessig organisering og bevilge tilstrekkelig med midler.

Denne loven er et første skritt på veien.

Lovforslaget skiller mellom behovet for faglig og effektiv politistyring og behovet for god politisk og parlamentarisk styring. Begge deler skal tilfredsstilles, men rollene må bli klarere.

Politiets organisasjoner er klare i sine ønsker om å få en faglig sentralledelse, de ønsker gode rapporteringsrutiner, en politidirektør med stor innflytelse, og det understrekes fra alle hold at selve personen til denne stillingen er like viktig som valget av organisasjonsmodell. Videre sier organisasjonene i klartekst at politidirektoratet må bli en ny og moderne organisasjon, og ikke kopiere tradisjonelle arbeidsformer fra departementet. Jeg er enig i alt dette.

Jeg er også godt fornøyd med at Norges Lensmannslag, som tidligere har vært noe skeptisk til opprettelsen av et direktorat, nå klart støtter det og sier at behovet for demokratisk kontroll er godt ivaretatt i loven.

Justisdepartementet er et stort departement, og Politinorge er mangfoldig, komplisert og har behov for raske avklaringer i akutte situasjoner. Alle politiinstanser som har uttalt seg i denne saken, fastholder at det er et presserende behov for et ledd mellom politimestrene og justisministeren. Når svært mange politisaker må innom departementet, hindrer det nødvendig dynamikk i politiet. Det er i dag rett og slett for vanskelig å være leder i politiet, fordi dagens etatsstyring i departementet ikke er effektiv. Når altfor mange beslutninger presses oppover, og mannen på toppen ikke har tid fordi han er statsråd også for en rekke andre ting enn politiet, da stopper ting opp. For å sitere en uttalelse fra høringsrunden:

«De som skal lese brevene får aldri sett dem, bare de som skriver dem.»

Fordi man med dagens modell ikke har klart å skille det politifaglige fra det politiske, tar svarene for lang tid, og svarene blir, som en annen politimann sa det: ulne og politiske.

Vi kan ikke ha et politi som står i kø i departementskontorene, istedenfor å få operative svar fra en sentral politiledelse. Dette er det mulig å rette på. Erkjennelsen av problemet er tverrpolitisk, og signalene fra de siste justisstatsrådene fra Arbeiderpartiet går i samme retning, nemlig støtte til å opprette et politidirektorat med en politidirektør.

Noen har vært redd for å miste politisk kontroll gjennom opprettelsen av et direktorat. Jeg vil minne om at det slett ikke er slik at man har mer kontroll jo flere detaljer som fårner seg opp på en statsråds pult. Å dyngte den politiske ledelse ned i detaljer gir en høyst illusorisk demokratisk kontroll. Erfaringene det siste tiåret tilsier snarere det motsatte, at en ved å drukne i detaljer lett mister helhetsperspektiv og unnlater å utforme viktige politiske hovedretningslinjer, og kanskje unnlater å fremme viktige politiske saker for å nå politiske mål.

Justisdepartementet har ikke maktet å fungere som sentral leder av Politi-Norge med dagens modell. Dette skyldes strukturproblemer, ikke mangel på god vilje verken hos statsråden eller departementets ansatte.

Istedenfor en aktiv politiledelse i forkant av problemene har vi sett uklare retningslinjer og brannslukking i etterkant i form av en slags dag til dag-ledelse. Med politidirektoratet kan vi rendyrke ledelse av politiet, og politisk ledelse kan rendyrke politikk, lovutforming og viktige sekretariatsfunksjoner for statsråden. Ved å gjøre mer i forkant og drive mer planlegging kan vi få bedre resultater. Vi kan få plassert ansvar tydeligere, og istedenfor å fokusere på nok kontroll med politiet kan vi fokusere på riktig kontroll med politiet, dvs. konsentrasjon om de store og viktige spørsmål.

Det er gledelig at også Riksadvokaten støtter opp om den nye organiseringen, til tross for at en politidirektør i noen grad vil overta en del av den rollen i den offentlige debatt som Riksadvokaten har i dag. Riksadvokaten understreker at hans støtte forutsetter at det tosporede systemet fortsetter, dvs. med atskilte enheter for etterforskning og påtale.

Riksadvokatens syn har bred politisk støtte, og den nye politidirektøren har derfor ikke påtalemyndighet. Derimot vil den nye direktøren få ansvar for oppfølging av bl.a. Riksadvokatens retningslinjer til politiet. En slik oppfølging er meget viktig, både knyttet til bruken av nye politimetoder, utnyttelse av skjerpede krav til straffetutmåling og de skritt i riktig retning som domstolene har foretatt, iverksettelse av tiltak mot gjengangerkriminalitet og innsats mot voldtektskriminalitet og vold i hjemmet. Jeg tror at vi med den organiseringen som i dag blir vedtatt, får to viktige aktører i kampen mot kriminalitetsbekjempelse, nemlig både Riksadvokaten og politidirektøren. Riksadvokatens tumleplass blir ikke mindre av at vi også får andre og sterke aktører på banen.

En forutsetning for å lykkes med politidirektoratet er å rekruttere «de beste» folkene til jobben. Det må ikke bare foretas en flytting av folk fra departementet til direktoratet. Personlige egenskaper koblet med praktisk erfaring er viktigst, og rekrutteringen må skje på fritt grunnlag uten å tappe Politi-Norge for stillinger eller inndra lønnsmidler som i dag brukes til operativt politiarbeid. Dette betyr i klartekst at opprettelsen av direktoratet vil ha klare budsjettmessige konsekvenser i form av bevilgningsøkninger til politiet totalt.

Jeg innledet med å si at politiets mulighet til å innfri våre resultatforventninger avhenger av summen av praktisk organisering og tilstrekkelige midler. Å tegne organisasjonskart koster ikke så mye, stillinger og ressurser gjør det, og her gjenstår en del.

Variable lønnsmidler, de som kan brukes til ekstra politiinnsats ved ulike politikamre, er presset, det har statsråden selv offentlig innrømmet. Høyre hadde derfor ønsket, og foreslo, at disse bevilgningene lå minst 150 mill. kr høyere for inneværende år.

Vi vet at Bemanningsutvalget konkluderte med at det trengs langt flere politifolk, og at det trengs midler til å finansiere disse. Dette haster, og jeg forventer at vi får anledning til å behandle ressurs spørsmålet både i den varslede politimeldingen og i forbindelse med neste høsts statsbudsjett.

En viktig neste utfordring – organisasjonsmessig – blir å få skikk på strukturen rundt omkring i Politi-Norge. Historiske grenser mellom politidistriktene er ikke lenger rasjonelle. Det må ikke være slik at distriktsstrukturen gjenspeiler bosettingen i Norge for 50 år siden, strukturen må tvert imot tilpasses dagens og morgendagens bo- og arbeidsregioner. Også her ligger en stor utfordring for justisministeren om å våge de nødvendige skritt, slik at vi er i forkant av utviklingen og ikke slepes etter på overtid.

Mens både Kripos, Økokrim og politidistriktene skal rapportere til direktoratet, holdes overvåkingspolitiet, POT, utenfor. POT skal fortsatt rapportere direkte til Justisdepartementet, og begrunnelsen som gis for dette, er behovet for en mer politisk oppfølging av POT. Den siste tids mediebegivenhet kan kanskje vitne om nødvendigheten av det.

Ulike spørsmål knyttet til POT vil få en bred gjennomgang i inneværende år, både i en varslet stortingsmelding og i en egen lovproposisjon. POT er derfor ikke behandlet spesielt i denne innstillingen.

Fordi Holme-utvalget, om opprettelsen av en sentral politienhet mot organisert kriminalitet, kalt ROK, avgav sin innstilling før justiskomiteens avgivelse av politiloven, og fordi vi kort har berørt denne i innstillingen, vil jeg si litt om dette.

Komiteen har fått innspill om at norsk politi samarbeider for dårlig, både over distriktsgrensene og internasjonalt. Det er ønskelig med en bedre analyse av internasjonal etterretning og en tettere kontakt mellom etterretningsinformasjon og politireaksjon.

Derfor er det behov for en framtidig organisasjon som er bedre enn i dag. Forsøket på å få alle enheter som er i kontakt med internasjonale og organiserte kriminelle

miljøer til å samarbeide bedre, er derfor viktig. Fordi bare innlednings- og sammendragkapitlene i Holme-utvalget er offentlig, og fordi saken foreløpig er ute på høring i Politi-Norge, avventer komiteen en sak om dette så snart som mulig etter at høringsfristen 1. mars utløper.

Innstillingen kan kort oppsummeres slik:

Det opprettes et direktorat med en direktør for mer effektiv styring og bedre resultatoppnåelse i Politi-Norge.

Politidistriksutvalget og Bemanningsutvalget, trinn 2 i omorganiseringen av Politi-Norge, fremlegges høsten 2000 i en egen melding.

Det sies også eksplisitt i innstillingen:

«Det er viktig å sikre at det rekrutteres kompetente mennesker fra ulike miljøer, og at det nye direktoratet ikke bare viderefører dagens politiavdeling under nytt navn.»

Landsdelsordningen med fem landsdelsdistrikt nedlegges i sin nåværende form, og dens oppgaver og ressurser overføres til direktoratet.

Oppbyggingen av direktoratet vil kreve ressurser, men midlene skal ikke tas fra operativt politiarbeid i politidistriktene.

For å få en bedre koordinering av internasjonalt politiarbeid skal ett organ koordinere samarbeidet med Euro-pol, Interpol og Schengen, og Politidirektoratet gis en sentral rolle ved at både Kripos, Økokrim og Oslo politidistrikt rapporterer dit.

Komiteen ber videre om en sak om ROK, enheten for bekjempelse av organisert kriminalitet, så snart som mulig etter endt høringsfrist 1. mars.

POT, som fortsatt skal rapportere direkte til Justisdepartementet, undergis en bred gjennomgang, bl.a. som følge av Danielsen-utvalgets innstilling, i en varslet stortingsmelding og lovproposisjon til høsten.

Til slutt: UP er delt i en sentralenhet med 30 ansatte og 293 lokalt beordrede polititjenestemenn. Sentralenheten planlegges samlokalisert med direktoratet, men lokal enhetene opprettholdes fortsatt atskilt fra det øvrige politiarbeid i distriktene. Dette punktet er i strid med Politidistriksutvalgets innstilling, som i dag bare støttes av Høyre og Fremskrittspartiet.

Det står i loven at dens ikrafttredelse er fra den tid Kongen bestemmer. Justiskomiteen har jobbet raskt med denne saken. Nå er det opp til ministeren å få iverksettelsen på plass like raskt. Det er en viktig utfordring, slik at vi kan høste resultatene av arbeidet allerede i år.

Vidar Bjørnstad (A): Kampen for økt trygghet og mot kriminalitet er en sentral oppgave i vårt samfunn. En effektiv og godt fungerende politi- og lensmannsetat er avgjørende i denne sammenheng. Her er ressurser, men også organisering og rutiner av stor betydning.

Det har gjennom mange år pågått et arbeid for å sikre en bedre organisert og en bedre fungerende etat med hensyn til dens oppgaveløsninger. Krav er stilt både fra etaten selv, fra politikere og fra opinionen, krav som har forsterket seg de senere årene. Jeg vil understreke særlig to målsettinger som bør vektlegges. For det første: utnyttelse av tildelte ressurser, resultatoppfølging og klarere

ansvarsforhold. Justiskomiteen beskrev utførlig i budsjettmerknadene for dette året behovet for resultatmåling i etaten for å avdekke flaskehals og plassere ansvar. For det andre: behovet for bedre faglig og administrativ styring av etaten, et mer effektivt ledelsesapparat. Dagens organisasjonsmodell og oppgavefordeling er ikke god nok. Jeg tror det er en samstemt oppfatning at noe må gjøres, og i denne sammenheng at Justisdepartementets politiavdeling må avlastes og oppgaver delegeres.

Sammenliknet med andre departementer har ikke Justisdepartementet deltatt tilstrekkelig i utviklingen av at tekniske og rutinepregede forvaltningsoppgaver og den løpende, daglige ledelse av store etater er blitt ført ut av departementene og over til andre og gjerne nyopprettede sentraladministrative organer.

Opp gjennom årene har det vært tatt mange initiativer for å oppnå forbedringer i styring og ledelse og for å oppnå et klarere ansvarsforhold. Politiavdelingen i departementet har flere ganger vært omorganisert, både i forhold til struktur og til styringsform. Likevel er den nåværende organisasjonsform ikke godt nok tilpasset den samlede etats oppgaver og utfordringer.

Det har også vært lagt vekt på delegering av myndighet til politidistriktene, og i 1986 ble politiets landsdelsordning etablert. Dette har heller ikke fungert etter forventningene. Jeg merker meg at Lande Hasle-utvalget, som enstemmig har tilrådd etablering av et politidirektorat, også har vurdert, men avvist en fylkes- og regionmodell som alternativ.

Arbeiderpartiet mener derfor det nå er et riktig hovedgrep å etablere en sentral forvaltningsenhet, et politidirektorat, for delegering av oppgaver fra Justisdepartementet. Jeg merker meg her at det er en overveldende støtte blant høringsinstansene som har vurdert Lande Hasle-utvalgets forslag om direktorat, også blant dem som tidligere har uttrykt skepsis til dette alternativet.

Vi bygger vår støtte til forslaget på enigheten om at noe må gjøres i forhold til delegering av oppgaver ut fra departementet. Porteføljen er for stor, med dagens kontrollspenn til dagens politidistrikter og særorganer. Endringen vil gi klarere ansvarsforhold mellom faglig-administrative oppgaver og mer overordnede politiske styringsoppgaver. Den løpende etatsstyringen og den faglige, politimessige oppfølgingen krever en kontinuerlig samhandling mellom sentralledelse og underliggende organer, som en departementsstruktur ikke vil kunne ivareta godt nok. Et direktorat vil bidra til en ansvarliggjøring av etaten som helhet i forhold til resultatoppfølging. Det er mer klargjørende og ryddig å få presentert politietatsens synspunkter fra ledelsen i en sentralenhet enn, som i dag, delvis kamouflert i statsrådets standpunkter.

Vi legger ellers stor vekt på behovet for en samordnet politiinnsats i forhold til utviklingen i den organiserte kriminaliteten og nødvendigheten av et forsterket internasjonalt samarbeid i kriminalitetsbekjempelsen. Fra Arbeiderpartiets side har vi særlig vurdert to hovedspørsmål knyttet til forslaget om et direktorat. For det første hensynet til den politiske og demokratiske kontrollen med samfunnets sivile maktapparat. For det andre om di-

rektoratsformen, altså en sentral forvaltningsenhet, er det riktige administrative grepet.

Arbeiderpartiet legger til grunn at forslaget til ny sentral organisering av politi- og lensmannsetaten bygger på prinsippet om at norsk politi skal være en desentralisert etat under betryggende demokratisk og politisk styring og kontroll. Jeg vil her fremheve følgende fra proposisjonen og innstillingen: Politidirektoratet skal være et forvaltningsorgan direkte underlagt Justisdepartementet, og departementet vil fortsatt utgjøre den øverste politiledelse. Justisministeren beholder det fulle konstitusjonelle og parlamentariske ansvar, slik som i dag, og vil ha instruksjonsmyndighet og adgang til omgjøring av vedtak i enkeltsaker. Vi merker oss også at Regjeringen beholder dagens ansettelsesmyndighet for politietatsens ledere. På flere av disse punktene avviker forslaget vi har til behandling i dag, fra den svenske modellen, hvor den sentrale politiledelsen utenfor departementet er tillagt videre fullmakter og myndighet uten statsrådets direkte parlamentariske ansvar for virksomheten. Arbeiderpartiet mener at den politisk-demokratiske kontrollen er ivarettatt på en god måte i foreliggende forslag.

Vi er for øvrig enig i at operative funksjoner og politimyndighet primært skal ivaretas av politidistriktene eller særorgan, og at politidirektoratet ikke gis påtalemyndighet.

Når det gjelder det administrative grepet med en sentral forvaltningsenhet, ser vi dette som et alternativ til tidligere mindre vellykkede erfaringer med andre måter å oppnå bedre ledelse og klarere ansvarsforhold på. Forutsatt nødvendig behov for delegering av myndighet og oppgaver vil også et direktorat bedre sikre enhetlig ledelse og praksis i utøvelsen av politimyndighet. Likebehandling og rettssikkerhet landet over er viktige hensyn når en går fra regelstyring til mer vekt på resultatmål.

Krav om mer samordning av politiresurser både nasjonalt og internasjonalt på grunn av kriminalitetsutviklingen tilsier også en organisering av sentralledelsen som kan ivareta løpende faglig og administrativ samhandling mellom de ulike ledd i etaten.

Nå vil en nok ved en rundspørring sikkert få ulike oppfatninger om hvordan direktoratsformen eller en sentral forvaltningsenhet fungerer på andre områder i praksis. Med det mener jeg å understreke at dette ikke automatisk er noe sesam, sesam, men avhengig av oppfølging, oppgavefordeling, rutiner og ledelse på ulike nivåer. Dette får vi sikkert anledning til å komme nærmere inn på ved senere orienteringer og budsjettbehandling. Det siste vil også gjelde fremtidig behov for stillinger i politidirektoratet. Vi registrerer foreløpig at bemanningen vil dekkes ved stillinger fra politiavdelingen, ved omdisponeringer fra andre deler av etaten og ved nyrekruttering. Ved den øvrige omorganiseringsprosessen i politi- og lensmannsetaten er det fokusert på frigjøring av administrative ressurser til fordel for operativ virksomhet. Vi mener at dette kritiske blikk på oppbinding av administrative ressurser må være med når omfanget av nyrekruttering til politidirektoratet skal fastlegges. Jeg går ut fra at statsråden, som har krav om midler på mange

andre områder, vil ta med seg dette kritiske blikket, selv om det her blir uttrykt kun fra Arbeiderpartiets side.

Jeg har i dette innlegget konsentrert meg om avveininger knyttet til hovedmodellen med et direktorat som en del av den fremtidige sentrale politiledelsen. Når det gjelder de nærmere detaljerte organisatoriske forutsetninger som ligger til grunn, viser jeg til innstillingen og saksordførers redegjørelse.

Fra Arbeiderpartiets side vil jeg imidlertid påpeke ett punkt i innstillingen hvor det er ulike oppfatninger i komiteen. Det gjelder Utrykningspolitiets fremtid, hvor Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Kristelig Folkeparti mener at ut fra oppgavene knyttet til trafikksikkerhetsarbeid bør UP i hovedsak opprettholdes som en enhet innen politiet.

Avslutningsvis en oppsummering: Det er enighet om nødvendigheten av delegering av oppgaver fra Justisdepartementet, bl.a. for å kunne utøve bedre overordnet kontroll og ledelse. Basert på tidligere erfaringer og utredninger om andre organisasjonsmodeller mener vi at en sentral forvaltningsenhet, et politidirektorat, vil være det alternativet som best ivaretar våre målsettinger om fortsatt politisk og demokratisk kontroll, bedre faglig og administrativ ledelse og resultatoppfølging og sikring av en enhetlig praksis og polititjeneste.

Vi har forventninger til den nye organiseringen av politiets sentrale ledelse – forventninger, men også krav til etaten om bedre resultater og utnyttelse av ressurser. Men dette henger nøye sammen med og er avhengig av hvordan organiseringen av politi- og lensmannsetaten for øvrig blir.

La meg derfor avslutte med å si at vi med stor interesse imøteser stortingsmeldingen senere i år om bl.a. politiets oppgaver og distriktsinndeling.

Jan Simonsen (Frp): I april 1995 avgav den daværende justiskomite en innstilling om ny lov om politiet. Fremskrittspartiet la da fram følgende forslag:

«Stortinget ber Regjeringen om å utrede og fremme nødvendige forslag om etablering av et uavhengig og separat politidirektorat med en felles ledelse for samtlige av landets politidistrikt.»

Forslaget fikk bare Fremskrittspartiets stemmer i stortingsalen.

I dag, fem år senere, blir det vedtatt å opprette et politidirektorat. Regjeringen har foretatt den utredningen Stortinget ikke ønsket i 1995, og får full støtte for sitt forslag fra samtlige partier, med et mulig unntak av Sosialistisk Venstreparti.

Reformen er overmoden, sa sågar Høyres representant Kristin Krohn Devold til en avis. Men slik er det jo ofte med Høyre, en reform må bli overmoden før den får Høyres støtte. Det burde være et godt råd til Høyre at partiet i fremtiden forsøker å være i forkant av utviklingen, slik Fremskrittspartiet er, og ikke komme halsende etter i siste liten.

Det er viktig at en så stor reform som denne, som vil bidra til å øke effektiviteten når det gjelder bekjempelsen av kriminalitet, blir vedtatt av et mest mulig samlet storting. Det kan selvfølgelig være detaljer i Regjeringens

opplegg som kunne ha vært annerledes, men jeg ser ingen grunn til å fremme alternative forslag nå. Vi får først se hvordan Regjeringens opplegg vil fungere – det er tross alt grundig utredet og har vært gjennom omfattende runder i hele Politi-Norge.

Selv kunne jeg kanskje tenke meg en annen tittel på toppstillingen. «Rikspolitisjef», som organisasjonene foreslår, er kanskje noe mer treffende enn «politidirektør», så lenge toppsjefen vil få operativ myndighet. Men det er selvsagt ikke et avgjørende spørsmål, og jeg ser ingen grunn til å fremme noe forslag om det. Dessuten burde Regjeringen i sitt forslag fulgt opp anbefalingen fra Politidistriktsutvalget om å nedlegge Utrykningspolitiet i sin nåværende form, og overføre UPs oppgaver til de enkelte politidistrikt. Det ville gitt en mer rasjonell ressursanvendelse. Det er å håpe at det vil bli neste skritt.

For øvrig har saksordføreren redegjort grundig for hele saken, det samme har komiteens nestleder. Det er ikke nødvendig med ytterligere tilføyelser. Igjen ønsker jeg derfor Høyre, Arbeiderpartiet og regjeringspartiene velkommen etter. Justisministeren har vist en prisverdig handlekraft i denne saken, som han har kjørt fram raskt og effektivt, og han fortjener ros for det.

Finn Kristian Marthinsen (KrF): Den endringen i politiloven som Odelstinget i dag vil vedta, har langt videre hensikt enn bare å avlaste politiavdelingen i Justisdepartementet. Opprettelsen av et politidirektorat er et viktig ledd i Regjeringens bevisste politikk mot en bedre overordnet politisk styring. Konsekvensen av det vil bli forsterket mulighet for parlamentarisk kontroll. Det er vi i Kristelig Folkeparti svært tilfreds med. Vi får derigjennom også et mye klarere skille mellom det som er politiets faglige vurderinger, og hva som er de politiske vurderinger og konklusjoner.

I lang tid har det vært forventninger til at det i Justisdepartementet skulle skje mer enn bare rakeringer og omorganiseringer uten gjennomgripende effekt. Det er oppgaver og utfordringer som må legge avgjørende premisser når organisasjonsformen og -strukturen i en etat utformes.

Alle partiene i justiskomiteen støtter Regjeringens valg av løsning. Det er en styrke når direktoratet skal etableres og bli operativt. Den brede politiske tilslutningen i Stortinget betyr politisk vilje til og ønske om et hensiktsmessig ledelses- og organisasjonsapparat, et politi som er demokratisk styrt og desentralisert, og en kriminaletterretning som er samordnet og god.

Til dette trengs mer enn bare opprettelsen av et politidirektorat. Derfor ser Stortinget med rette fram til den lovede meldingen kommende høstsesjon, om politiets oppgaver, om politiets ressurser og om den regionale og distriktvis organisering av etaten. Alle disse forholdene hører sammen på veien videre, men i dag tar vi det første og retningsbestemmende steg.

Hvorfor har Regjeringen valgt å anbefale Stortinget å gå inn for et politidirektorat? Til grunn ligger bl.a. to viktige momenter knyttet opp til utviklingen av kriminaliteten. Dagens kriminalitetsbilde avdekker på den ene siden

et mye sterkere behov for politisamarbeid over landegrensene, altså internasjonalt samarbeid. På den andre siden, på den nasjonale arena, ropes det på grunn av kriminalitetsutviklingen etter endrede samarbeidsrelasjoner mellom den sentrale politiledelsen, særorganene og politidistriktene. Foruten koordineringsarbeidet og oppgavefordelingen står tidsaspektet sentralt i dette. Avgjørelser og tilbakemeldinger må skje raskt.

Betyr dette jeg nå har sagt, at vi likevel fristiller politidirektoratet og gir det en selvstendig rolle utenfor justisministerens ansvar og kontroll? Nei, tvert imot, her legger vi opp til at norsk politi fortsatt skal være en desentralisert etat under betryggende demokratisk og politisk styring og kontroll. Konkret innebærer det at direktoratet skal være et forvaltningsorgan direkte underlagt Justisdepartementet. Statsråden beholder det totale konstitusjonelle og parlamentariske ansvar med instruksjonsmyndighet og mulighet for omgjøring av vedtak i enkeltsaker. Dessuten vil Regjeringen beholde ansettelsesmyndigheten for politietatens ledere som i dag. Men la meg understreke: Statsråden skal primært utøve sitt overordnede ansvar for politidirektoratet gjennom rammestyring, og ikke i hverdagens enkeltheter.

Ingen av oss tror at det å opprette et politidirektorat i seg selv nødvendigvis vil gi den måloppnåelse vi er ute etter. Selv om Stortinget legger forholdene til rette på beste måte gjennom vedtak, vil svært mye avhenge av de personer som skal bekle stillingene i direktoratet. Mye vil stå og falle med om det utvikles en dynamisk organisasjonskultur som raskt koordinerer og setter ut i livet kriminalpolitiske tiltak.

I Kristelig Folkeparti mener vi at en betingelse for utvikling av god organisasjonskultur er at ledelsen er dyktig på oppfølging av personalansvaret. Individuelle ferdigheter og samhandling i trygge og positivt byggende arbeidsmiljøer vil gi de beste forutsetninger for etatens måloppnåelse. Dette er en stor utfordring for Regjeringen, som først skal ansette direktør, og så, sammen med vedkommende, utforme og fastsette organisasjonsstrukturen i det nye politidirektoratet. I dette arbeidet er det viktig å ha langt framme i bevisstheten det en enstemmig komitee legger i bunn som premiss eller målsetting for å opprette direktoratet.

For Kristelig Folkeparti er det et viktig prinsipp at etterforskningsvirksomheten blir styrt av en uavhengig påtalemyndighet. Det betyr at vi fullt og helt stiller oss bak den vurderingen at politidirektoratet ikke skal ha påtalemyndighet. Denne myndigheten skal være hos politiet lokalt, men underlagt statsadvokatene og riksadvokaten, som igjen er underlagt Kongen i statsråd. Men for å understreke politidirektørens status mener vi det er riktig og viktig at vedkommende har politimyndighet.

Når det gjelder hvilke andre oppgaver som skal legges til direktoratet, støtter Kristelig Folkeparti det som er foreslått av Regjeringen, og som går fram av innstillingen.

Tor Nymo (Sp): Det er en viktig sak vi behandler i Odelstinget i dag.

Regjeringen har foreslått og fått justiskomiteens enstemmige tilslutning til at det opprettes en ny sentral politiledelse, og at det gjøres nødvendige endringer i politiloven for å gi hjemmel for opprettelse av et politidirektorat. Selv om forslaget kun inneholder noen få endringer i gjeldende politilov, er det viktige endringer, som er av stor betydning for å få en bedre og mer effektiv ledelse av politiet.

Vi er kjent med at det har vært gjort mange forsøk opp gjennom årene på å etablere en ny sentral politiledelse. Alle forsøkene har vært begrunnet med at departementets arbeidsform og organisasjon har betydelige svakheter når det gjelder å lede en stor etat som politiet. Det er derfor all grunn til å gi justisministeren og departementet ros for Regjeringens forslag, som i dag får tilslutning her i salen. Det vitner om mot og handlekraft, og forslaget vil uten tvil være et velkomment verktøy både i kampen mot kriminalitet og i politiets viktige forebyggende arbeid.

Forslaget om organisering av en ny sentral ledelse for politiet bygger på prinsippet om at politiet skal være et desentralisert politi under politisk ledelse og kontroll. Et særdeles viktig element i denne endringen er at justisministeren fortsatt skal beholde det fulle konstitusjonelle og politiske ansvar for politiets virksomhet, slik vi har det i dag, og vil på samme måte ha instruksjonsmyndighet og adgang til omgjøring av vedtak fattet av direktoratet.

Opprettelsen av et politidirektorat vil etter min mening sikre et hensiktsmessig og effektivt ledelses- og organisasjonsapparat. Politidirektoratet skal fremstå med etatsledelse, politiberedskap, strategisk og operativ planlegging og metodeutvikling som viktige funksjoner.

Direktoratet er også ment å være et organisatorisk virkemiddel i bekjempelsen av kriminalitet. Ved opprettelsen av et direktorat vil man legge bedre til rette for koordinerte tiltak innen straffesaksjeden samt styrke det tverrfaglige samarbeidet. Politidirektoratet vil utvilsomt også spille en viktig rolle i utviklingen av nye arbeidsmetoder for kriminalitetsbekjempelse, og det vil være sentralt når det gjelder strategisk nytenkning og koordinering av politiets innsats i bekjempelsen av den stadig mer omfattende nasjonale og internasjonale organiserte kriminaliteten.

En av hovedinnvendingene mot opprettelsen av et politidirektorat har vært at den demokratiske kontrollen blir svekket. Kravene til politiet er ofte fylt med vanskelige dilemmaer. Etaten skal være en garantist for våre rettsikkerhetsidealer – den skal være effektiv, styrt demokratisk, være desentral og publikumsnær.

Mange av de valg som må tas om metodebruk, organisering eller delegasjon, inneholder ofte politiske valg, der de klassiske, liberale verdier veies mot hverandre. Da blir det for enkelt og lettvindt å påstå at et viktig hensyn, i dette tilfellet demokratisk kontroll, svekkes, uten at man ofrer alternativene, konsekvensene eller implikasjonene en tanke.

Et hovedpoeng med politireformen er å skape større klarhet og et mer funksjonelt skille mellom departementets oppgaver og de mer politifaglige oppgavene. I dag behandles tusenvis av enkeltsaker på departementsnivå.

Departementet har dessuten et omfattende etatslederansvar og kontroll- og inspeksjonsansvar. Dette har i stor grad gått på bekostning av rollen som faglig sekretariat for politisk ledelse. Reformen vil derfor styrke mulighetene for politisk, dvs. demokratisk, styring.

Det er min klare oppfatning at Regjeringens forslag om en ny sentral politiledelse har i seg alle viktige elementer for å sikre en effektiv og hensiktsmessig ledelse av norsk politi i fremtiden.

Jeg vil til slutt gi ros til departementet for godt politisk håndverk.

Helt til slutt en kort kommentar til representanten Jan Simonsens innlegg, som gikk på velkommen etter: Det direktoratet som Fremskrittspartiet foreslo den gang, uten politisk og demokratisk styring, og som ble nedstemt i Stortinget, er noe helt annet enn den konstruksjon som Regjeringen har foreslått, og som Stortinget har gitt sin tilslutning til.

Rolf Reikvam (SV): Også SV erkjenner behovet for at det blir gjort organisatoriske endringer innenfor politietaten. Arbeidsoppgavene ved politiafdelingen i departementet er blitt store. Avdelingen er overbelastet, og er vel i ferd med å lide drukningsdøden. Så kan man selv sagt diskutere årsaken til at det har skjedd. Det er vel bl.a. et sterkt behov for å kontrollere og vite hva som skjer ute i etaten.

Det forslaget som er lagt fram i dag, er dårlig, spesielt av to grunner: Den ene er av mer prinsipiell karakter, mens den andre er mer pragmatisk.

For det første: Det prinsipielle er at dette svekker den demokratiske kontrollen av politietaten og politiets virksomhet. Det kan ikke være noen tvil om at direktoratformen, som vel var 1950- og 1960-åras form, ikke burde vært den formen som vi velger i dag. Selv om en i utgangspunktet har ambisjoner og mål om å ha en sterk politisk styring av direktoratet, tilsier erfaringene at etter hvert som tiden går, kan et slikt direktorat lett bli en stat i staten. Erfaringene tilsier at det alltid er en fare for en slik utvikling, og det bekymrer oss ganske kraftig. Vi tror at en bedre form ville ha vært å flytte oppgaver ut i distriktene, at styringsfunksjoner var blitt delegert til lokale eller regionale politinemnder, mer lik den svenske modellen, med lokal, regional, politisk kontroll og styring både med ressursbruk og med andre deler av den lokale virksomheten. Sentralt kunne en ha opprettet et inspektorat, mer lik den engelske modellen, et inspektorat uten direkte styringsmyndighet, men med oppgave å påse at både sentrale og lokale retningslinjer blir etterlevd ute i politiet.

Et direktorat virker sentraliserende. Det er vårt andre anklagepunkt mot denne måten å organisere det på. Vi tror, som sagt, at det ville vært bedre å flytte beslutningsmyndigheten og fått en sterkere politisk kontroll gjennom en regionalisering, en sterkere lokal organisering av dette. Derfor er det riktig at vi er de eneste i opposisjon i forhold til dette forslaget. Vi har et forslag – og jeg tar det herved opp – der vi ber om at saken sendes tilbake til departementet, og vi legger inn noen føringer i dette forslaget vårt.

Presidenten: Rolf Reikvam har tatt opp det forslaget han refererte til.

Harald Hove er neste taler. – Presidenten registrerer imidlertid at det er bedt om ordet til replikk, så presidenten åpner for replikkordskifte.

Finn Kristian Marthinsen (KrF): I forbindelse med representanten Reikvams innlegg har jeg lyst til bare å stille noen spørsmål knyttet opp mot det som går på beskrivelsen «dårlig», de to hovedpunktene og det forslaget som han har lagt fram for å rette på det som måtte være en svakhet ved det forslaget som Regjeringen har lagt fram, og som en enstemmig komitee slutter seg til.

Representanten Reikvam påstår at forslaget om et politidirektorat svekker den demokratiske kontrollen. Komiteen har vært oppmerksom på det, og har derfor i innstillingen beskrevet hvorfor det ikke skal bli et slikt resultat som det Reikvam påpeker. Hva mener Rolf Reikvam om Odelstingets klare utsagn som retningsgivende og som en type vaktbikkje i oppfølgingen av dette? For det er klart at når vi gjør et slikt vedtak, er det fordi vi ønsker at tingene skal fungere slik som vi har sagt. Her vil vi følge med og er ute etter å oppnå resultater.

Dessuten sies det at et direktorat virker sentraliserende. Nei, det er understreket ganske kraftig at her skal den operative virksomhet skje rundt omkring i landet.

Det jeg lurer på når det gjelder det forslaget som SV har fremmet, er om det ikke egentlig er et forsøk på en uthaling, en forsinkelse av en lenge etterlengtet prosess. Politinemnd som også inkluderer folkevalgte, må jo på høring – minst.

Rolf Reikvam (SV): Det er ganske klart at vårt forslag vil bety en forsinkelse av prosessen. Vi klarer ikke å gjennomføre dette slik som flertallet har lagt opp til, med etablering av et eget politidirektorat fra og med 1. januar 2001, så det betyr en forsinkelse. Vi må ha en ny prosess – det er klart.

Så til det som går på den demokratiske kontrollen. Når det gjelder direktoratformen, kan vi i utgangspunktet si ganske klart og tydelig at her skal vi ha en sterk demokratisk kontroll. Justisministeren skal styre virksomheten, den skal være underlagt styringsfunksjonen hans. Men når vi velger den måten å organisere det på, som et eget direktorat, har vi erfaring – ganske mye erfaring – for at den demokratiske styringsfunksjonen blir svekket. Så når vi hevder at denne faren er til stede, baserer vi det på erfaring med den formen innenfor andre deler av den offentlige forvaltning. Vi har jo de siste årene beveget oss bort fra direktoratformen på mange områder og lagt oppgavene til departementene, også prøvd å flytte dem ut og lenger ned i systemet. Så med vårt opplegg, med oppgaver delegert til egne politinemnder og et inspektorat sentralt som skal påse og kontrollere at retningslinjene blir etterlevd, ville vi ha hatt en vesentlig mindre sentral organisasjon. Vi ser for oss at den andelen som skal bli igjen i Justisdepartementet, vil være sånn som det som går fram av det forslaget som flertallet har gått inn for med et politidirektorat, og så flytter vi de andre oppgave-

ne til egne politinemnder. Så at vårt forslag vil virke mindre sentraliserende, det er ganske sikkert.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til replikk. Nå gir presidenten ordet til Harald Hove.

Harald Hove (V): Jeg får beklage min iver etter å komme i gang, men jeg får samtidig si at det var godt at det ble én replikkveksling i denne saken, som gjør at det blir et element av debatt. Det synes jeg nesten at vi skal gi honnør til både Rolf Reikvam og Finn Kristian Marthinsen for.

Det er en gammel sak vi har til behandling i dag. Det er en sak som har versert i norsk offentlighet i alle fall en 30-40 års tid, og det er en avveining i denne saken mellom flere viktige hensyn. For å ta to – litt forenklet: Det ene er effektivitet, og det andre er demokratisk kontroll. Men det vil også være enkelte andre elementer som jeg skal komme tilbake til. Jeg tror også at vi skal være såpass direkte og si at de noe varierende erfaringer fra Sverige, med deres ordning med en rikspolisjef, har vel ligget under i den norske debatten og vært med på kanskje å forsinke innføringen av et politidirektorat, som vi nå er i ferd med å vedta.

Venstre støtter Regjeringens forslag om et politidirektorat, og er i det vesentlige enig i komiteens merknader i innstillingen. Og – for ordens skyld – vi slutter oss til Kristelig Folkeparti og Senterpartiet på de punkter hvor det er nyanser i komiteen.

Jeg får også på vegne av Venstre uttrykke glede over at det er en Venstre-statsråd som har evnet å legge fram dette forslaget, for – som Kristin Krohn Devold sa – det er vel flere arbeiderpartistatsråder som i de siste ti årene har prøvd, uten å lykkes.

Etter min oppfatning er dette uten tvil et riktig forslag. Men det betyr ikke at det ikke er grunnlag for motforestillinger i forhold til et politidirektorat, og det er i og for seg grunnlag for motforestillinger ut fra flere innfallsvinkler. Men poenget blir da det litt tosidige. Det ene er at fordelene ved opprettelse av et direktorat er større enn ulempene, og en god del av de motforestillingene man naturlig bør ha i forhold til et politidirektorat, kan – slik proposisjonen og innstillingen nettopp legger opp til – ivaretas gjennom det regelverk og det opplegg man for øvrig har for politidirektoratet. Derfor – som en liten merknad til representanten Reikvams innlegg: Et direktorat kan faktisk være ulike ting ut fra hvilken setting man har rundt direktoratet.

Det som det for Venstre er viktig å framheve, og som også går klart fram av proposisjonen og innstillingen, er at vi skal ha en desentralisert politi- og lensmannsetat. Det skal være en betydelig myndighet lagt til de enkelte politimestere, og det operative hovedansvaret skal være hos de enkelte politimestere. Det å opprette et politidirektorat er ikke en endring i dette utgangspunktet.

Samtidig vil det være et poeng at man kan få bedre samordning og mer effektiv utnyttelse av ressursene, kanskje ikke minst fordi man kan oppnå å få en politifaglig sterkere ledelse som kan drive med metodeutvikling

mv., men ikke en operativ ledelse. Det er også viktig å understreke det poenget at politidirektoratet ikke skal ha påtalemyndighet.

Det er for Venstres del et sentralt poeng at tittelen til direktoratslederen skal være «politidirektør» og ikke «rikspolisjef». Og det er faktisk et såpass viktig poeng at vi må medvirke til at man ikke i offentlig debatt glir i forhold til den tittelen man slik sett opererer med. Det er bl.a. nettopp et poeng at den operative ledelsen av politiet i utgangspunktet ikke er knyttet til politidirektøren. Det sentrale er også den demokratiske kontroll. Politiet er det sivile maktapparat, og det er meget viktig med demokratisk kontroll fra storting, regjering og departement. Men jeg er enig med Kristin Krohn Devold i at dette ikke er det samme som at dette ivaretas best dess mer formell myndighet som er lagt til departementet. Det er viktig at man er opptatt av hvilken myndighet som delegeres, og at departementet beholder nødvendig faglig kompetanse for å kunne ivareta det overordnede styringsansvar.

For å oppsummere: Det er en viktig reform, en riktig reform for å kunne få til en fornuftig effektivisering av politiet og for å kunne ivareta bedre det internasjonale samarbeid som norsk politi blir en større del av. Men samtidig er det usedvanlig viktig hvordan dette gjennomføres, for å beholde og styrke de verdier som norsk politi bygger på, sivilt, desentralisert, nært befolkningen og under demokratisk kontroll.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Rolf Reikvam (SV): Det var vel ingen sensasjon at Venstre støttet sin egen statsråd.

Hove brukte en del tid på direktoratformen, og han var opptatt av settingen den var satt inn i. Jeg har lyst til å starte med et prinsipielt utgangspunkt, basert også på erfaringer. De erfaringene vi har med direktorat og utviklingen av direktorat når det blir etablert, er at det utvikler seg – i alle fall i mange sammenhenger – til å bli en stat i staten. Det er erfaringer som vi har. Hvis vi er enige i det utgangspunktet, blir mitt spørsmål: Hva er det som gjør at Venstre vil gå inn for denne direktoratformen, hvis målet er å sikre en sterkere politisk styring av politiet, som er det sivile samfunns maktorgan? Jeg synes at Harald Hove burde ha problematisert akkurat dette noe mer enn han gjorde. Og at det virker sentraliserende, går jeg ut fra at Hove er enig med meg i, slik som det er lagt opp til. Når vi ser på antall stillinger som er tenkt etablert i dette sentrale direktoratet, og på det som skal være igjen i departementet, så vil i alle fall antall stillinger øke, slik at det i seg selv er lagt opp til en form for sentralisering med større makt sentralt i et direktorat. Det håper jeg at Harald Hove er enig med meg i, og at en kunne ha valgt en annen modell. En kunne ha fulgt opp den svenske modellen med politinemnder, hvor en også kunne ha lagt inn en sterkere demokratisk kontroll.

Harald Hove (V): Når det gjelder den innledende bemerkningen om at det vel ikke var så sensasjonelt at

Venstre støttet et forslag fra en Venstre-statsråd, er jeg enig med representanten Reikvam i det. Nå har jeg for så vidt ment å registrere at det ikke er noe krav til at alt som sies fra denne talerstol, skal være sensasjonelt, så slik sett skulle det vel være greit nok.

Men som det forhåpentligvis fremgikk av innlegget, lå det også i den støtten som ble gitt, noe mer enn en slik rituell støtte til et forslag fra en regjering som Venstre er en del av det parlamentariske grunnlaget for, og fra en Venstre-statsråd. Det var også et uttrykk for at det er Venstres og min vurdering at dette er et riktig forslag, men jeg tillater meg – det må være lov å være litt stolt av sitt parti fra denne talerstol – å si at jeg er ikke i tvil om at dette har fått en innramming som gjør at forslaget er godt i alle tilfeller fordi det legges fram av en Venstre-statsråd. Jeg skal ikke nødvendigvis ha sagt at det ikke kunne ha fått det med en annen statsråd også, men i alle tilfeller i kraft av at det legges fram av en Venstre-statsråd. Det er nettopp det å legge inn viktige føringer knyttet til å opprettholde et desentralisert politi, og det er viktige føringer for å legge vekt på at man skal beholde den demokratiske kontrollen.

Det er klart at i denne understrekingen av at innrammingen er viktig skal man selvfølgelig erkjenne at det kan ligge fareelementer knyttet til at man får en utvikling som bringer oss vekk fra utgangspunktet. På den problemstillingen er det ikke noe annet og bedre svar å gi enn å si at det er viktig å følge direktoratets videre funksjon i den offentlige debatt, og viktig å følge med i hvordan dette fungerer.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til replikk.

Jan Petter Rasmussen (A): Jeg skal ikke legge skjul på at opprettelsen av et politidirektorat har vært et vanskelig spørsmål for oss i Arbeiderpartiet. Vi startet med blanke ark. Etter en nøye gjennomgang, høringer og partibehandling, som bl.a. også inkluderte tidligere justisministre fra Arbeiderpartiet, har vi landet på at vi går inn for opprettelse av et eget politidirektorat. At en samlet komite til sjuende og sist står bak komiteinnstillingen, tror jeg vil lette gjennomføringen.

Det er stor enighet om at det er uholdbart å la forholdene fortsette som de er i dag. Med dagens styringsmodell blir for mange saker «politiske». I det hele tatt blir mengden av politisaker som havner i Justisdepartementet, for stor, og det blir for mange enkeltsaker rundt den politiske ledelsen.

En forutsetning for det vi nå gjør, er at vi ikke vil svekke den politiske demokratiske kontrollen. Det at oppgaver tas ut av departementet, vil etter mitt syn gi åpning for at den politiske demokratiske kontrollen kan bli bedre, ved at departementets politiske ledelse nå får mye bedre tid til å ta seg av de store prinsipielle politiske spørsmål knyttet til politietaten.

I dag er det ingen konstitusjonell buffer mellom statsråden og den ytre politietat. Etter mitt syn eksisterer det i dag en form for uryddighet mellom avdelingen som sekretariat for den politiske ledelse, og avdelingen som utøver av den daglige ledelsen av politiet.

Like viktig som at vi får et direktorat bygd opp på en moderne måte, som får i oppgave å ta seg av den daglige styringen av den ytre etat, er det at den gjenværende politiavdeling, med den bemanningen som er skissert i proposisjonen, blir organisert på en hensiktsmessig måte. Poliitiavdelingen vil kunne vektlegge sine oppgaver som sekretariat for den politiske ledelse, som overordnet etatsledelse og som overordnet forvaltningsorgan på en annen og bedre måte enn før. En større mulighet til å «rendyrke» oppgaven som sekretariat for den politiske ledelse vil ikke minst bety mye for statsråden og hans politiske medarbeidere.

Som flere talere allerede har vært inne på, vil jeg også understreke viktigheten av at direktoratet ikke gis påtalemyndighet.

Faren for og redselen for at en kan miste noe av den politiske styringen ved å flytte deler av politiets etatsledelse ut av departementet, skal en ta på alvor. Her må vi alle være på vakt og følge utviklingen nøye. Jeg tror imidlertid at med den foreliggende modellen – som er en egen norsk modell, der en vektlegger sterkt betydningen av den demokratiske politiske kontroll, noe som også er gjort både i komiteinnstillingen og også fra Stortingets talerstol i dag – er faren for at så skal skje, liten.

Et annet motargument er om bruk av direktoratformen er den rette måten å organisere politiets daglige ledelse på. Om den tradisjonelle direktoratformen er den rette styreform for de ytre etater en har i den norske statsforvaltningen, føler jeg er et mer generelt spørsmål det kan være mange gode grunner for å stille. En total gjennomgang av dette systemet, med vurdering av ressursbruk, styringsmodeller og myndighetsfordeling, burde det være i enhver regjerings interesse å sette i gang. Disse problemstillingene må likevel ikke være til hinder for at vi nå får skilt ut ledelsen av den ytre politietat fra departementet.

Ingen må tro at en ved en ny organisering uten videre oppnår de resultater og den styrelsesstruktur en ønsker. Det finnes ingen fasitsvar, forsøk er blitt gjort tidligere. For å lykkes kreves det et bredt og målrettet arbeid fra alle involverte, fra ledelse og ut til de forskjellige politidistrikter.

At vi fortsatt skal ha et desentralisert politisystem i Norge, er det ingen, så vidt jeg har oppfattet, som har talt imot. Et annet forhold er hvor mange politidistrikt vi skal ha, og hvordan de skal sammensettes og organiseres. Dette er spørsmål som Stortinget får anledning til å ta stilling til senere. Jeg vil nå bare antyde at med en annen organisering av distriktene kan det ligge et potensial for frigjøring av ressurser, som igjen kan resultere i at det norske folk får bedre polititjenester, og at vi får et trygget samfunn. Det må jo være hovedmotivet bak organiseringen av alle ledd av det norske politisystem, også den vi nå vedtar i dag vedrørende politiets sentrale ledelse.

Statsråd Odd Einar Dørum: Jeg vil først få lov til å uttrykke min store tilfredshet med at en samlet komite har sluttet opp om Regjeringens forslag til en ny sentralledelse for politi- og lensmannsetaten. Reformen må

kunne kalles en milepæl i norsk forvaltningshistorie. Det er derfor med en følelse av både respekt for reformens politiske forhistorie, for beslutningsprosessen rundt den og forventningene om resultatet av den at jeg henvender meg til Stortinget i dag.

I Ot.prp. nr. 7, om den sentrale politiledelsen, er Stortinget gjort kjent med at Regjeringen mot slutten av inneværende år vil fremme en egen stortingsmelding, «Politiet 2000». I denne bebudede meldingen vil Stortinget bli invitert til en bred debatt om politiets samlede virke, etatens organisering på regional- og distriktsnivå, og om etatens oppgaver og ressursanvendelse. Det er etter Regjeringens mening viktig å sette politiets samlede virksomhet inn i et langsiktig perspektiv. En melding om politiet er både nødvendig og ønskelig. Den vil gi Stortinget et solid utgangspunkt for debatt, og gjennom meldingens konkrete forslag vil de respektive politiske organ kunne legge de ønskede politiske føringer for etatens fremtidige virksomhet. Meldingen vil utarbeides som et bredt anlagt politisk dokument, men også fungere som et plan- og aksjonsdokument for etaten, med andre ord: et strategisk dokument for den nye politiorganisasjonen som storting og regjering er i ferd med å legge rammene for.

Det norske samfunnet er – i likhet med de fleste andre samfunn og nasjoner – preget av raske og betydelige endringer. Det vi ser, er en rivende teknologisk utvikling som det knapt er mulig for et vanlig menneske å holde tritt med, samtidig som vår kulturelle identitet og arv utfordres gjennom integrasjon med andre kulturer, gjennom en ny økonomisk verdensorden og endrede kommunikasjonsformer mellom mennesker.

Et resultat av denne utviklingen er et vesentlig endret kriminalitetsbilde. Vi ser stadig tydeligere hvordan de kriminelles atferd tilpasses nye strukturelle og sosiale rammebetingelser, og de nye mulighetene som skapes til å begå ulovligheter i et mobilt og digitalisert samfunn. Organiserte, kriminelle strukturer dukker stadig opp, og beveger seg innenfor territoriale soner som ikke kjenner landegrensene. Rekrutteringsmønsteret til de kriminelle miljøene er også i stadig forandring, samtidig som de kriminelles arbeidsmetoder utvikles stadig mer sofistikert og utspekulert. De kriminelle innretter også i økende grad sin virksomhet etter hva som til enhver tid er mest innbringende, og leter etter arenaer der oppdagelsesrisikoen er lavest.

For å lykkes med kriminalitetsbekjempelse er det nødvendig med et handlekraftig og fleksibelt politi med evne til omstilling og nytenkning. Noe av svaret ligger i politiets ressursmessige og rettslige rammebetingelser. Men i tillegg er det også nødvendig at det organisatorisk legges grunnlag for en politietat som kan opptre med den nødvendige faglige styrke og kompetanse. Dette stiller krav til en helhetlig, men ikke minst rask og effektiv etatsledelse.

Minst like sentralt som hensynet til en funksjonell organisering av norsk politis sentrale ledelse står hensynet til en betryggende og udiskutabel demokratisk styring og kontroll med samfunnets sivile maktapparat.

Samfunnsutviklingen har nødvendiggjort endrede ressursmessige og rettslige rammebetingelser for politiet. På mange måter kan man si at dagens og morgendagens kriminalitetsbilde og den trusselen som kriminalitet utgjør mot vår velferd, vil øke politietatsens betydning og posisjon som maktfaktor i samfunnet. En slik endret posisjon, nødvendiggjort av det samfunnsbildet vi står overfor, vil imidlertid forsterke kravet om at politiets oppgaver ivaretas innenfor betryggende demokratisk styring, innenfor lover, regler og allment aksepterte samfunnsnormer. Disse hensyn er ivarettatt i Regjeringens forslag.

Det stilles i dag stadig større krav til at man politisk treffer de riktige veivalg og overordnede prioriteringer for politietatsens innsats. Innfrielse av kravene fordrer en politisk ledelse som har de nødvendige rammebetingelser og det nødvendige etatsapparat under seg. Dagens departementsstruktur og de oppgaver som departementets politiavdeling forventes å utføre overfor meg som politisk ledelse og overfor etaten, kan etter mitt skjønn ikke utføres tilfredsstillende uten at vi får et godt fungerende politidirektorat med en helt annen rollefordeling mellom nivåene enn vi har i dag. Det er denne rolleavklaring og denne forbedring av styringshierarkiet som reformen i det vesentlige dreier seg om.

Det er etter min mening en misforståelse å tro at god demokratisk styring og kontroll med politietaten oppnås gjennom at flest mulig enkeltsaker fra etaten gis mulighet «til å havne på statsrådets bord». En slik virkelighetsforståelse om betingelser for politisk kontroll og styring er og blir illusorisk. Et godt fungerende justisdepartement/fagavdeling har behov for å dele oppgaveporteføljen med et politidirektorat. Enkeltsakene legger i dag beslag på så store ressurser, og oppmerksomhet fra min side, at dagens system i realiteten svekker – snarere enn styrker – mulighetene for en god demokratisk styring og kontroll.

Som det vil fremgå av odelstingsproposisjonen, vil den øverste politiledelse fremdeles være Justisdepartementet, selv om vesentlige deler av bl.a. etatsstyringen overføres Politidirektoratet. Reformen innebærer altså ingen endringer i statsrådets politiske eller konstitusjonelle ansvar, men skaper bedre rammebetingelser for hvordan dette ansvar kan ivaretas og derigjennom styrke statsrådets faktiske mulighet til å ivareta oppgavene.

Den sentrale politiledelsen har til nå vært plassert i Justisdepartementets politiavdeling. De krav til effektivitet som jeg nettopp har beskrevet, er spesielt vanskelig å innfri innenfor en departemental linjeorganisasjon. Departementet bør ha sin styrke og sin funksjon knyttet til rollen som sekretariat for den politiske ledelsen. Departementet skal også være etatens demokratiske styrings- og kontrollorgan. Videre skal man kunne forvente av et departement at det skjer en kvalitetssikring av enkeltavgjørelser gjennom prinsippene om flertrinnsbehandling og andre forvaltningsrettslige prinsipper.

Når det gjelder etatsstyringen i politi- og lensmannsetaten derimot, skal Justisdepartementet først og fremst utøve den nødvendige politiske kontroll og styring av direktoratet. Etatsstyringen bør ligge i Politidirektoratet.

Slik etatsstyringen har fungert til nå, med politiavdelingen som etatsleder, har vi opplevd en uheldig lang departemental saksbehandlingstid med påfølgende utålmodighet og frustrasjon fra etaten, og ikke minst problemer med å etablere ønsket samhandling.

Regjeringens reform, som Stortinget nå ser ut til å slutte seg til, klargjør rollene og legger grunnlaget for en atskillig større funksjonalitet i styringssystemene, fra politisk nivå til lokalt nivå. Gjennom å etablere et politidirektorat oppnår man både å styrke departementets primærfunksjon og legge grunnlag for en effektiv og handlekraftig etatsledelse – et glimrende utgangspunkt for det videre reformarbeid, etter min mening.

Bekjempelse av kriminalitet vil selvfølgelig inngå som en sentral oppgave for Politidirektoratet. Som Regjeringens og Justisdepartementets fagorgan og støtte vil Politidirektoratet stå sentralt i utviklingen av strategier og i planleggingen og iverksettelsen av viktige deler av kriminalpolitikken. Sentralt i dette står samordnings- og støttefunksjoner i forhold til politidistriktene.

Politidirektoratet skal i samarbeid med sentrale politidistrikter og særorgan ha et spesielt ansvar for å legge planer og gjennomføre tiltak rettet mot organisert og grenseoverskridende kriminalitet. Kriminalitetsutviklingen nødvendiggjør også økende grad av internasjonalt politisamarbeid. Politidirektoratet skal samordne og ivareta Norges deltakelse i slike fora. Etableringen av Politidirektoratet og den oppgaveportefølje direktoratet er tiltenkt, vil samlet sett gi en sentral politiledelse med muligheter for å utøve en effektiv og fremtidsrettet ledelse av norsk politi.

La meg tilføye noe til noen av de refleksjoner som er kommet i debatten. Hva er de fundamentale betingelsene for at politiet skal være sivilt, nært og sosialt? Det henger bl.a. sammen med at politiet ikke tilpasses et organisasjonskart som tenker sentralt, men at man, som flere representanter var inne på – uten at jeg skal forskuttere politidistriksinndelingen – har et forhold til f.eks. aksepterte bo- og arbeidsmarkedsregioner. Der folk beveger seg på naturlig måte ut fra jobb og bolig, vil det knyttes identitet.

Når det knyttes bemerkninger til måten man ofte har gjort det på i vårt naboland, skal jeg ikke gå mye inn på det, men bare nevne at der følger politidistriktene lenene. På grunn av svensk forvaltningssystem står det svenske politidirektoratet utenfor statsråden på den måten at det eneste statsråden kan gjøre, er å sparke direktøren. Og da kan man gjøre det riktig hyppig hvis man skal utøve en demokratisk kontroll, slik det er sagt i denne salen. Men etter norsk forvaltningstradisjon, som er ganske annerledes, er dette forholdet tettere. Og uten å gå i detalj, må jeg si at jeg har noe erfaring med direktorater. Det er ikke slik at statsråder enten må gi ordre i skriftlig form eller være tilbakelemt passive. Det er mange andre former å utvikle en moderne forvaltningsstyring på, som flere av representantene var inne på, former som gjør at man ikke skal være i tvil om oppgavefordelingen. Men jeg tror det helt grunnleggende er det som ligger i denne innstilling, og som også ligger i den innstilling som saksordfører

Kristin Krohn Devold pekte på, nemlig fra Holme-utvalget, at man forutsetter at politiet lokalt kan ta initiativ, men det kan bli støttet fra sentralt hold.

Jeg vil gi en begrunnelse for hvorfor det må være slik. La oss ta organisert kriminalitet: Kan den tenkes å opptre utenfor Oslo? Svaret er selvsagt ja! Driver det i land kokainposer på Vestlandskysten? Svaret er ja! Skal det da komme et slags redningsteam fra Oslo for å lære opp folk i hvordan de skal bruke hodet, hvordan de skal opptre? Svaret er nei! Svaret er selvfølgelig at politiet må ha en slik allmenn kompetanse, fordi vi lever i Norge og har den brede utdanningsbakgrunnen som er stoltheten i vårt samfunn, at det er i stand til å agere. Så kan man ha spesialister. Vi kjenner jo vårt land, vi kjenner det i forhold til Kripos og lokale organer, slik at det som representanten Krohn Devold var inne på, at vi sentralt skulle samordne ressursene, står ikke i motstrid på noen måte til lokal innsats. Holme-utvalget legger jo nettopp vekt på at man skal utnytte den lokale slagkraften. Og jeg vil tørt si at folk som bor i Namdalen, er best skikket til å finsikte skjærgården når det gjelder å se hvem som prøver å ta seg i land på uhøvisk vis. Det er rett og slett dumt å se bort fra den norske lokale, desentraliserte strukturen, det gir faktisk dårligere kriminalitetsbekjempelse. Så direktoratet er ikke i motstrid til dette, men det er et organ for å få mer ut av politikronene og det beste i den lokale kultur. Og etter å ha reist landet rundt må jeg si at vi faktisk har bruk for at det beste i lokal kultur mange steder raskest mulig ses andre steder, til størst mulig inspirasjon og glede, for det er mange sprang i Politi-Norge, fra steder med godt organisert vaksamarbeid til mange steder der det enda er noen skritt å gå på det området, for å ta det som et praktisk eksempel.

Astrid Marie Nistad (A): Å ha ansvaret for justis-sektoren i landet vårt i dag er ei stor og tung oppgave. Difor er denne omorganiseringa av politietaten eit viktig og stort steg for å oppnå betre styring på eitt av dei mange områda som ligg under Justisdepartementet.

Kva er kjenneteiknet på Justisdepartementet? Det arbeider med eit saksfelt som treffer og engasjerer enkeltmenneska. Det styrer kvardagen vår på mange vis. Dette fører til ei stor mediefokusering på saksområdet, og slik skal og bør det vere. Og difor er det så viktig å ha ein organisasjonsmodell som tek vare på ansvaret og samstundes held ved lag retten for enkeltmenneska og media til å verte kjende med sakene og avgjerdene. Men det er òg viktig å få lagt ansvarsområdet på det rette nivået, slik at det gjev rom for å ta fatt på dei overordna politiske utfordringane som vi ser står i kø på dette området, og som sannsynlegvis vil verte endå meir krevjande i eit større internasjonalt samkvem, slik samfunnet vårt i dag krev, samstundes som det krev dagleg administrering og leing, noko som den store satsinga på politiet i dei seinare åra òg vil kreve. Det er ikkje nok å løyve midlar og opprette nye politistillingar når det manglar overordna administrativ leing sentralt.

Difor er dagens endring i politiloven viktig og eit stort steg når det gjeld å skape den organisasjonsmessige opp-

bygginga, som vil gje rom for at ansvarsområda vert plasserte der dei skal vere. I dag ser vi at talet på innsynsaker og journalførte skriv i departementet er av ein slik storleik at det er umogleg å ha oversikt og kontroll, og langt mindre å få tid til å arbeide med dei overordna, politisk fastsette måla.

For Arbeidarpartiet har det vore viktig at ikkje det demokratiske, politiske ansvaret og kontrollen med politietaten vert svekt gjennom omorganiseringa til eit politidirektorat, og det føler vi oss trygge på med den omorganiseringa vi i dag vedtek. For meg har det vore viktig at vi ikkje har krøllete ansvarslinjer i organisasjonen, fordi vi då ikkje vil nå det ønskete målet om å få redusert vekk enkeltsakene frå departementet. Men samstundes har det vore viktig å få til ein så flat organisasjon som mogleg, og det får vi ved at den enkelte politimeisteren står direkte under direktoratet, med stor delegasjonsmynde til det enkelte politidistriktet. Dette er også svært viktig for oss som er opptekne av å ha gode polititjenester ute i distrikta. Menneska som bur i landet vårt, skal ha kjensle av at dei kan nå politimeisteren sin og kjenne denne personen. Det er ei tryggleikskjensle som er svært viktig å ta vare på i samfunnet vårt, samstundes som ein har nærleik til utviklinga av kriminalitetsbiletet og det vert formidla opp til den politiske leiinga gjennom direktoratet, som statsråden nettopp var inne på. Vi har eit stort land å betene, og det er stor forskjell frå Oslo politidistrikt og ut til eit mindre, som f.eks. Sogn politidistrikt. Men like fullt er det viktig å følgje utviklinga for å ha den ro og orden vi ønskjer, for at samfunnet skal følast trygt og rettferdig å bu i.

Med andre ord: Den utviklinga vi ser i samfunnet, stiller oss overfor krav om å effektivisere ressursane både i talet på tilsette og økonomisk, til å ha ekspertise for å analysere kriminalitetsbiletet, og slik kunne sette inn førebyggjande tiltak og gje tryggleik for enkeltmenneska i landet vårt.

For å oppnå dette er dagens vedtak om eit politidirektorat eit stort steg. Det vert enklare for departementet å ha oversikt for statsråden, og slik gje rom for demokratisk og politisk kontroll og styring. For Arbeidarpartiet er demokratisk kontroll, som sagt, viktig, og det inneber at vi må organisere våre forvaltningsoppgåver slik at vi har reell kontroll, og ikkje symbolsk kontroll. Det er eit stort spenn og ei stor saksmengde som det er pålagt dette departementet å ha reell kontroll med. Dagens vedtak vil lette den daglege leiinga av departementet ved at ein får bort enkeltsakene, men det politiske kravet om å sette mål for tenestene og vere i forkant av utviklinga innafor denne sektoren vert no endå tyngre. Eg ønskjer meg ei langt større fokusering på utviklingstrekk i forkant enn i ettertid. I dag har vi oftast omtalt utfordringane i ettertid, og det vert ei politisk utfordring å legge fast dei politiske måla. Skal vi makte det, må vi ha det materialet som må til – frå statistikk til analysar over utviklinga, både på landsbasis og når det gjeld den internasjonale utviklinga på politiområdet. Med nedbygging av grensekontrollar og ei skeiv økonomisk og demokratisk utvikling i mange land rundt oss vil vi ha trong for overordna strategiar som er forankra i vår demokratiske, politiske kvardag.

Tek vi ikkje denne utfordringa no, gjer vi alle urett mot den utviklinga vi ønskjer oss. Vi vil ikkje ha ei utvikling som gjev oss eit meir kriminelt samfunn, som gjer kvardagen vår utrygg, og som gjer at vår demokratiske samfunnsutbygging kjem under press. Vi er opptekne av å utvikle vårt velferdssamfunn i ei solidarisk og demokratisk lei, og det er ikkje noko som kjem av seg sjølv. Det at vi bygger opp vår forvaltning og gjev rom for at den kan ta vare på oppgåvene sine, er også med på å ta vare på desse overordna prinsippa for oss.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 3. (Votering, se side 263)

Etter at det var ringt til votering i 5 minutter, uttalte **presidenten:** Odelstinget skal votere i sakene nr. 1-3.

Votering i sak nr. 1

Komiteen hadde innstillet til Odelstinget å gjøre slikt vedtak til

l o v

om endringer i veglov 21. juni 1963 nr. 23

I

I veglov 21. juni 1963 nr. 23 gjøres følgende endringer:

§ 11 annet ledd skal lyde:

Fylkesmannen er klageinstans i avkjørslesaker for riksveggar.

§ 12 annet ledd oppheves

§ 29 fjerde ledd første punktum skal lyde:

Ved kryss i plan mellom

- 1) offentlege vegar,
- 2) offentlege vegar og andre vegar som er opne for allmen ferdsle,
- 3) offentlege vegar og *jernbane* eller sporveg, skal byggegrensa følgje den rette lina mellom punkt på midtlinja åt vegane (*jernbana*, sporvegen) 60 meter frå skjeringspunktet åt midtlinene ved kryss med riksveg og 40 meter frå skjeringspunktet ved andre kryss.

§ 31 tredje ledd skal lyde:

Vil eigaren eller rettshavaren ikkje etterkome påbodet i første ledd innan den fristen som er fastsett i påbodet eller seinare, kan *vegstyremakta* syte for at arbeidet blir gjort. I så fall skal eigaren eller rettshavaren ha vederlag etter skjøn for skade og ulempe.

§ 40 tredje ledd første punktum skal lyde:

Vegkontoret kan krevje at avkjørsle frå riksveg eller fylkesveg skal byggast etter ein plan *det* godkjenner.

§ 55 femte ledd fjerde strekpunkt oppheves.

II

Loven trer i kraft fra den tid Kongen fastsetter.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

Presidenten: Det voteres over lovens overskrift og loven i sin helhet.

V o t e r i n g :

Lovens overskrift og loven i sin helhet bifaltes enstemmig.

Presidenten: Lovvedtaket vil bli sendt Lagtinget.

Votering i sak nr. 2

Presidenten: Presidenten vil her gjøre oppmerksom på en rettelse, dvs. at det kommer inn som et tillegg under komiteens forslag til vedtak et I, og innstillingens nåværende forslag til vedtak blir II.

Komiteen hadde innstillet – i endret form:

I

Dokument nr. 8:66 (1990-1999) – Forslag fra stortingsrepresentantene Bjørn Hernæs og Ansgar Gabrielsen om lov om endring i lov av 6. april 1984 nr. 17 om vederlag ved oreigning av fast eiendom – vedlegges protokollen.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

Videre var innstillet:

II

Stortinget ber Regjeringen nedsette et eget lovutvalg med formål å komme frem til en lovregel om forholdet mellom reguleringsplan og ekspropriasjonserstatning som på en klarest mulig måte foretar de nødvendige rettslige grensedragningsene.

Presidenten: Det refererte II blir i samsvar med forretningsordenens § 30 fjerde ledd å sende Stortinget.

Votering i sak nr. 3

Presidenten: Under debatten har representanten Rolf Reikvam satt fram et forslag på vegne av Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber Regjeringa komme tilbake med nytt forslag om endringer som både ivaretar behovet for en bedre ledelse og samtidig sikrer en demokratisk kontroll av politiet. Nye element i en bedre ledelse av politiet kan være delegering av styringsfunksjoner til lo-

kale politinemnder som også består av folkevalgte, og oppretting av et politiinspektorat som har som oppgave å kontrollere at sentrale og lokale retningslinjer blir fulgt opp.»

Forslaget blir i samsvar med forretningsordenens § 30 fjerde ledd å sende Stortinget.

Komiteen hadde innstillet til Odelstinget å gjøre slikt vedtak til

L o v
om endringer i politiloven
(den sentrale politiledelsen)

I

I lov 4. august 1995 nr. 53 om politiet gjøres følgende endringer:

§ 15 skal lyde:

§ 15 Politiets sentrale ledelse

Politiet er et rikspoliti som ledes av det departement Kongen bestemmer. *Departementets myndighet etter loven her kan legges til Politidirektoratet. Departementet bestemmer hvilken myndighet og hvilke oppgaver som skal legges til Politidirektoratet.*

Politidirektoratet ledes av direktøren for Politidirektoratet.

§ 19 skal lyde:

§ 19 Tilsetting

Direktøren for Politidirektoratet besikkes av Kongen på åremål for et tidsrom av inntil 6 år om gangen med mulighet for forlengelse i ytterligere en periode på 3 år.

Politimestre, visepolitimestre og sjefene for Kriminalpolitisen og Utrykningspolitiet utnevnes som embetsmenn.

Sjefen for Politiets overvåkingstjeneste besikkes av Kongen på åremål for inntil 6 år om gangen. Den som besikkes som overvåkingssjef, kan uten oppsigelsesfrist sies opp av Kongen og har i såfall krav på lønn i inntil 6 måneder. Dette lønnskravet faller bort i den utstrekning vedkommende får utbetalt lønn i annen statsstilling.

Kongen kan bestemme at andre sjefer for politiets sentrale særorganer og politimestre ansettes på åremål. Kongen kan fastsette nærmere bestemmelser om åremålets varighet, fornyelse og opphør.

For andre stillingskategorier i politi- og lensmannsetaten fastsetter departementet tilsettingsmåten.

§ 20 skal lyde:

§ 20 Tildeling av politimyndighet og legitimasjon

Direktøren for Politidirektoratet, embetsmenn og tjenestemenn med politigrader, lensmenn, lensmannsfullmektiger og lensmannsbetjenter har politimyndighet i hele riket i kraft av sin stilling. Departementet kan gjøre unntak for bestemte stillinger.

Departementet bestemmer hvilke andre ledere og tilsatte i Politidirektoratet og sjefer for politiets særorganer som har politimyndighet, og gir bestemmelse om tildeling av politimyndighet til studenter ved Politihøgskolen, tjenestemenn i reinpolitiet og personell i politireserven.

Politimyndighet kan unntaksvis gis til andre. Politimyndigheten skal i slike tilfeller i alminnelighet være begrenset i tid eller til nærmere bestemte saker eller funksjoner. Departementet gir nærmere bestemmelse om tildeling og anvendelsen av begrenset politimyndighet. Departementet gir også nærmere bestemmelser om adgang for tilsatte i politiet til å utføre særskilte oppdrag med begrenset politimyndighet.

Den som har politimyndighet, skal under utøvelse av myndigheten ha politilegitimasjon med seg. Begrensninger i politimyndigheten skal fremgå av legitimasjonen. Tjenestemannen plikter, så langt tjenesteforholdene på stedet tillater, å oppgi navn og grad eller stilling når dette forlanges av den som tjenestehandlingen direkte angår. Den som ikke er i polituniform, skal på forlangende fremvise politilegitimasjon såfremt han ikke er kjent av den som forlanger det.

Kongen kan gi nærmere regler om uniform og politilegitimasjon.

§ 21 skal lyde:

§ 21. Tjenesteområdet for politiets personale

Embetsmenn utnevnes og polititjenestemenn tilsettes i alminnelighet for å gjøre tjeneste i et politidistrikt eller i et av politiets særorganer. De er forpliktet til i det enkelte tilfelle å gjøre tjeneste uten hensyn til distriktsgrenser.

Embets- og tjenestemenn i politi- og lensmannsetaten kan beordres til midlertidig å gjøre tjeneste i annet distrikt, i et av politiets særorganer, i departementet, i Politidirektoratet eller til å tjenestegjøre uten hensyn til distriktsgrenser, samt til å gjennomgå kurs ved Politihøgskolen eller annen utdanning for polititjenesten. På samme måte kan embets- og tjenestemenn i Politidirektoratet beordres til midlertidig tjeneste i et politidistrikt, i et særorgan eller i departementet.

Når det bestemmes i medhold av § 16 at visse politigjøremaal eller en bestemt politiaksjon skal utføres under felles ledelse for flere politidistrikter, kan departementet pålegge embets- og tjenestemenn i politi- og lensmannsetaten å utføre den felles ledelse eller andre oppgaver knyttet til oppdraget.

Bestemmelsene i denne paragrafen gjelder ikke for personell uten politimyndighet, hvis ikke bestemmelsene uttrykkelig er gjort gjeldende i ansettelsesvilkårene.

Ny § 24a skal lyde:

§ 24a Politidirektoratets personale

Denne lovs bestemmelser om statsborgerskap, vandel, bierverv og taushetsplikt kommer tilsvarende til anvendelse på alle embets- og tjenestemenn i Politidirektoratet.

II

Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer.

Presidenten: SV har varslet at de går imot.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling bifaltes mot 4 stemmer.

Presidenten: Det voteses så over lovens overskrift og loven i sin helhet.

Presidenten antar at SV også her vil gå imot.

V o t e r i n g :

Lovens overskrift og loven i sin helhet bifaltes mot 4 stemmer.

Presidenten: Lovvedtaket vil bli sendt Lagtinget.

S a k n r . 4

Referat

1. (44) Statsministerens kontor melder at
 1. lov om kornforvaltning mv. (Besl. O. nr. 41 (1999-2000))
 2. lov om endringer i lov 24. juni 1994 nr. 39 om sjøfarten (sjølova) og i enkelte andre lover (Besl. O. nr. 42 (1999-2000))
 - er sanksjonert under 21. januar 2000
2. (45) Statsministerens kontor melder at
 1. lov om teknisk fagskole (Besl. O. nr. 1 (1999-2000))
 - er sanksjonert under 28. januar 2000
 - Enst.: Nr. 1 og 2 vedlegges protokollen.
3. (46) Lov om endringer i rettergangslovgivningen (varadommer i sivile saker og forening av straffesaker) (Ot.prp. nr. 27 (1999-2000))
4. (47) Lov om endringer i straffeloven mv. (seksuallovbrudd) (Ot.prp. nr. 28 (1999-2000))
 - Enst.: Nr. 3 og 4 sendes justiskomiteen.
5. (48) Forslag fra stortingsrepresentant Gunnar Skaug og Jorunn Ringstad om lov om endring i lov av 22. juni 1962 nr. 8 om Stortingets ombudsmann for forvaltningen. (Dokument nr. 8:33 (1999-2000))
 - Enst.: Sendes kontroll- og konstitusjonskomiteen.

Møtet hevet kl. 13.30.